Stockholms stad

Årsrapport 2017
Kommunstyrelsen

Rapport från Stadsrevisionen

Nr 1, 2018

Dnr: 3.1.2-19/2018

Den kommunala revisionen är fullmäktiges kontrollinstrument för att granska den verksamhet som bedrivits i nämnder och bolag. Stadsrevisionen i Stockholm stad granskar nämnders och styrelsers ansvarstagande för att genomföra verksamheten enligt fullmäktiges uppdrag. Stadsrevisionen omfattar både de förtroendevalda revisorerna och revisionskontoret.

I årsrapporter för nämnder och granskningspromemorior för bolagsstyrelser sammanfattar stadsrevisionen det gångna årets granskningar och bedömningar av verksamheten. Granskningar som genomförs under året kan också publiceras som projektrapporter.

Publikationerna finns på stadsrevisionens hemsida, www.stockholm.se/revision. De kan också beställas från revisionskontoret, revision.rvk@stockholm.se.

Årsrapport 2017
Kommunstyrelsen
Nr: 1, 2018
Dnr: 3.1.2-19/2018

Till
Kommunstyrelsen

Årsrapport 2017 för kommunstyrelsen

Revisorerna i revisorsgrupp 1 har avslutat revisionen av kommunstyrelsens verksamhet under år 2017.

Revisorerna har den 22 mars 2018 behandlat bifogad årsrapport och överlämnar den till kommunstyrelsen för yttrande senast den 29 juni 2018.

På uppdrag av revisorerna i revisorsgrupp 1.

Bosse Ringholm	Stefan Rydberg
Ordförande	Sekreterare

Stadsrevisionen
Revisionskontoret

Hantverkargatan 3 D, 1 tr
Postadress: 105 35 Stockholm
Telefon: 08-508 29 000
Fax: 08-508 29 399
www.stockholm.se/revision

Innehåll

1. Årets granskning av kommunstyrelsen 1

2. Övergripande verksamhet..... 2

2.1 Samlad bedömning 2

2.2 Verksamhetens ändamålsenlighet..... 4

2.3 Ekonomi 10

2.4 Intern kontroll 17

2.5 Nämndernas och bolagens interna kontroll 18

3. Årsredovisning och räkenskaper 19

4. Kommunstyrelsens egen verksamhet 20

4.1 Verksamhetens ändamålsenlighet och ekonomi 20

4.2 Intern kontroll 21

4.3 Bokslut och räkenskaper..... 25

Bilagor

Bilaga 1 – Granskning av årsredovisning 2017 26

Bilaga 2 – Genomförda granskningar år 2017 35

1. Årets granskning av kommunstyrelsen

I denna årsrapport för år 2017 redovisas revisionens samlade bedömning av kommunstyrelsens *övergripande verksamhet* och kommunstyrelsens *egen verksamhet*. Med kommunstyrelsens övergripande verksamhet förstås arbetet med att styra, leda, samordna och ha uppsikt av stadens olika verksamheter inklusive bolag och kommunalförbund (kommunal lag 6 kap. 1§). Kommunstyrelsens egen verksamhet är den verksamhet som kommunstyrelsen ansvarar för som nämnd i enlighet med kommunstyrelsens reglemente.

Revisionen har utförts i enlighet med kommunallag, lag om kommunal redovisning, reglemente för stadsrevisionen, god revisionssed i kommunal verksamhet och kommunfullmäktiges föreskrifter. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning och ansvarsprövning av kommunstyrelsen. Resultatet av genomförda granskningar redovisas översiktligt i den mån de är relevanta för de bedömningar som redovisas i denna rapport. I bilaga 2, ”Genomförda granskningar år 2017”, redovisas en kort sammanfattning av de projekt och fördjupande granskningar som genomförts under året och som berör kommunstyrelsen.

Ansvariga för granskningen av kommunstyrelsen övergripande verksamhet har varit Therese Kandeman och Stefan Rydberg. PwC har på uppdrag av revisionskontoret granskat den sammanställda finansiella rapporteringen. Ansvariga för granskningen av kommunstyrelsens egen verksamhet har varit Stefan Rydberg och Anders Hägg (PWC). Årsrapporten har faktakontrollerats av stadsledningskontoret.

2. Övergripande verksamhet

2.1 Samlad bedömning

Verksamheternas ändamålsenlighet
Revisionskontorets samlade bedömning är att kommunstyrelsen delvis har bedrivit styrningen av stadens olika verksamheter på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt. Bedömningen grundar sig i att tre av fyra inriktningsmål som kommunfullmäktige fastställt är uppfyllda. Av de 26 verksamhetsmål som konkretiserar inriktningsmålen bedöms 20 vara uppfyllda och fem delvis uppfyllda. För ett verksamhetsmål avstår revisionskontoret att lämna en bedömning.

Kommunstyrelsens egen bedömning av måluppfyllelse överensstämmer med revisionskontorets bedömning för samtliga inriktningsmål samt för alla verksamhetsmål utom för målet *Stockholms kretslopp är resurseffektiva.* Kommunstyrelsen bedömer målet som uppfyllt medan revisionskontorets bedömning är att målet nås delvis.

Ekonomi
Från ekonomisk synpunkt har verksamheten bedrivits på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt. Samtliga finansiella mål som fullmäktige fastställt har uppnåtts. Såväl stadens redovisning som den sammanställda redovisningen ger en rättvisande bild av årets resultat och ställning. Årsredovisningen har, i allt väsentligt, upprättats i enlighet med den kommunala redovisningslagen och god redovisningssed.

När det gäller målet *Nettokostnaderna i förhållande till skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning* är utfallet 99 procent exklusive finansnetto, vilket innebär att målet uppnås. Räknas det positiva finansnettot med uppgår utfallet till 97 procent. Tidigare år har utfallet legat på gränsen, eller över målvärdet, och det är positivt att utfallet nu visar på ett förbättrat resultat jämfört med tidigare år. Revisionskontoret anser att det är viktigt att stadens nettokostnader även framöver anpassas till en nivå där dessa täcks av skatteintäkterna exklusive finansnettot.

Stadens utfall uppgår till 2 361 mnkr, vilket ska jämföras med budgeterat resultat om 0,1 mnkr. I resultatet ingår reavinster och intäkter från försäljning av exploateringsfastigheter med 4 164 mnkr samt en ny avsättning för infrastrukturella kostnader avseende

Sverigeförhandlingen med 2 979 mnkr. Exklusive dessa poster uppgår resultatet till 1 177 mnkr (750 mnkr år 2016). Resultatet visar att balanskravet har uppnåtts.

Stadens nettoinvesteringar uppgår till 5 863 mnkr (5 615 mnkr år 2016), vilket är 1 698 mnkr lägre än budget (inklusive ej förbrukade medel från central medelsreserv med 225 mnkr uppgår avvikelsen till 1 898 mnkr). Intäkterna från försäljningar har använts till att finansiera stadens investeringar. Stadens investeringar har i sin helhet finansierats med egna medel.

Intern kontroll

Sammantaget bedöms kommunstyrelsens interna kontroll över stadens verksamheter vara tillräcklig. Revisionskontoret noterar att stadsledningskontoret har haft ett ökat fokus på det övergripande arbetet med intern kontroll under året och att ett utvecklingsarbete kommer att pågå även under år 2018. Utifrån den grundläggande granskningen av nämnderna har identifierats att nämnderna har behov av ytterligare stöd från stadsledningskontoret i riskanalys-arbetet. Bland annat bör anvisningar förtydligas.

2.2 Verksamhetens ändamålsenlighet

Revisionskontoret bedömer verksamhetens ändamålsenlighet utifrån hur väl kommunfullmäktiges mål på en aggregerad nivå uppnås av styrelser och nämnder.

2.2.1 Utvärdering av kommunfullmäktiges mål

Kommunfullmäktige har i ”Budget 2017 Stockholm för alla” beslutat om fyra inriktningsmål och 26 verksamhetsmål. Revisionskontoret bedömer att tre av inriktningsmålen uppnås helt och ett delvis. I tabellen som följer redovisas kommunstyrelsens och revisionskontorets bedömningar. Revisionskontoret bedömer måluppfyllelse i huvudsak utifrån årsmålen för de indikatorer som finns fastställda för verksamhetsmålen. Hänsyn tas även till om verksamheterna utvecklats i enlighet med kommunfullmäktiges intentioner både under året och över tid. I den mån det är relevant vägs även resultatet från de granskningar som genomförts under året in i bedömningarna. I de fall som revisionskontoret gör en annan bedömning än kommunstyrelsen, eller där särskilda avvägningar behöver lyftas fram, följer en kommentar efter tabellen.

Inriktningsmål och verksamhetsmål	Delårs-rapport 2017 (KS)	Årsredo-visning 2017 (KS)	Bedömning revisions-kontor
1 Ett Stockholm som håller samman	Uppfyllt	Delvis uppfyllt	Delvis uppfyllt
1.1 Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor	Delvis uppfyllt	Delvis uppfyllt	Delvis uppfyllt
1.2 Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Delvis uppfyllt	Delvis uppfyllt	Delvis uppfyllt
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
1.7 Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet	Delvis uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
2 Ett klimatsmart Stockholm	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
2.1 Energianvändningen är hållbar	Delvis uppfyllt	Delvis uppfyllt	Delvis uppfyllt
2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade	Uppfyllt	Delvis uppfyllt	Delvis uppfyllt
2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva	Delvis uppfyllt	Uppfyllt	Delvis uppfyllt
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
3.4 I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Delvis uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld	Uppfyllt	Uppfyllt	Avstår bedömning
4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Uppfyllt	Uppfyllt	Uppfyllt

Kommentar till revisionskontorets bedömning

- *Ett Stockholm som håller samman (inriktningsmål 1).*
  I bedömningen av inriktningsmålet har utöver redovisningen i årsredovisningen också granskningen ”Trygghet och delaktighet, nr 2017:6, stadens trygghetsmätning och stadens hållbarhetsrapport för 2016 vägts in. Granskningen ”Kränkande behandling i grundskolan, nr 2017:1” har också legat till grund för bedömningen.

  Trots att insatser genomförts i syfte att skapa trygghet i närmiljön visar stadens trygghetsmätning att andelen stockholmare som upplever otrygghet i sitt bostadsområde har ökat. Rädslan för att utsättas för våld och hot i den offentliga miljön har också ökat de senare åren. Stadens rapporter visar också att det finns skillnader i livsvillkor i flera avseenden mellan stadsdelar och befolkningsgrupper.

  Kränkande behandling är ett utvecklingsområde för stadens skolor. Granskningen visar på brister i såväl det förebyggande arbetet som uppföljning och analys.

  Revisionskontoret bedömer inriktningsmålet som delvis uppfyllt.

- *Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo (verksamhetsmål 1.4)*
  Kommunstyrelsen redovisar en positiv utveckling för Stockholms bostadsbyggande. Bostadsproduktionen har varit hög under året och flera indikatorer uppnås med god marginal. Utfallet för indikatorn *Antal färdigställda studentbostäder* avviker från årsmålet om 2 460 bostäder. Utfallet för år 2017 blev 847 bostäder. Enligt uppgift kommer ett större byggprojekt startas upp under första halvåret 2018. Revisionskontoret bedömer målet som uppfyllt.

- *Ett klimatsmart Stockholm (inriktningsmål 2)*
  Revisionskontoret bedömer att tre av sex verksamhetsmål som hör samman med inriktningsmålet är uppfyllda. Nämnderna redovisar att de aktiviteter som beslutats om i

huvudsak har genomförts. Revisionskontoret bedömer inriktningsmålet som uppfyllt.

- *Stockholms kretslopp är resurseffektiva (verksamhetsmål 2.3).*
  Målet följs upp bland annat genom att följa de tre indikatorerna *Andel farligt avfall i hushållsavfall*, *Mängden hushållsavfall per person* samt *Andel matavfall till biologisk behandling av förväntat uppkommen mängd*. Årsmålen för de två första indikatorerna uppnås. Utfallet för andel matavfall till biologisk behandling är 22% och når inte upp till årsmålet 40%. Stockholm Vatten och Avfall AB redovisar i sin utfallsrapport för verksamhetsberättelsen 2017 att projektplanen för utveckling av Högdalenverkens sorterings- och matavfallsanläggning skjutits fram i tid och att anläggning kommer att nå full effekt först år 2022. Revisionskontoret bedömer målet som delvis uppfyllt.

- *Stockholm är en företagsvänlig stad (verksamhetsmål 3.2)*
  Kommunfullmäktige har angett tre indikatorer för målet. Två av indikatorerna är hämtade från en företagsklimat-undersökning som vänder sig till företagare som har haft kontakt med kommuner i ett myndighetsärende inom områdena brandskydd, bygglov, markupplåtelse, serverings-tillstånd, miljö- och hälsoskydd samt livsmedelskontroll. Stadens resultat för det sammanvägda indexet avseende näringslivets nöjdhet var 70, en mindre avvikelse från årsmålet 72. Värt att notera är att nöjdheten för företagare som varit i kontakt med staden i ett bygglovsärende är 50. Resultat under 62 tolkas i undersökningen som låga eller mycket låga resultat, 62-69 som godkända resultat och resultat över 69 som höga. Den andra indikatorn som hämtas från företagsklimatundersökningen mäter företagens nöjdhet med stadens bemötande. Även här finns en mindre avvikelse mellan utfall och årsmål (74 jämfört med 77). Resultatet är en resultatförbättring jämfört med år 2016 men en försämring jämfört med år 2015. Den tredje indikatorn mäter antal nystartade företag. Utfallet 25 473 nystartade företag överstiger årsmålet om 23 500 företag. Revisionskontoret bedömer verksamhetsmålet som uppfyllt. I bedömningen har de olika aktiviteter som staden genomför vägts in.

- *Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld (verksamhetsmål 4.5).*
  Kommunfullmäktige har beslutat om tre indikatorer för målet; *Andel medarbetare som gått utbildning om att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, som anser sig ha fått redskap för att upptäcka och samtala med barn om sin situation, Andel medarbetare som genomgått utbildning om att upptäcka våldsutsatthet och konsekvenser av detta inkl. särskilt utsatta grupper* samt *Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten*. Nämnderna har själva beslutat om årsmål för indikatorerna och flertalet nämnder rapporterar god måluppfyllelse. Revisionskontoret anser att det inte är tillräckligt att följa indikatorerna för att göra en bedömning av verksamhetsmålet. Indikatorerna har ett för staden internt perspektiv och är visserligen av betydelse för framtida arbete med redovisar inte utveckling, resultat eller effekter ur ett medborgarperspektiv. Av kommunstyrelsens redovisning framgår att de aktiviteter som nämnderna beslutat om i sina verksamhetsplaner genomförts och att nämnderna i allt väsentligt arbetar utifrån *Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck* samt att arbetet är långsiktigt och att det tar tid innan åtgärderna får full effekt. Revisionskontoret avstår från att göra en bedömning.

2.2.2 Nämnder

Revisionens granskning av nämnderna visar att verksamheterna till övervägande delen har bedrivits i enlighet medkommunfullmäktiges mål och uppdrag. Verksamhetens ändamålsenlighet bedöms vara tillfredsställande för flertalet nämnder.

För fyra nämnder har brister i måluppfyllelse noterats som sammantaget gjort att nämnderna bedöms ha bedrivit verksamheterna på ett inte helt tillfredsställande sätt, det vill säga att det finns väsentliga brister. Dessa nämnder är utbildningsnämnden, fastighetsnämnden, överförmyndarnämnden samt Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd.

För utförligare information hänvisas till årsrapporterna för respektive nämnd.

2.2.3 Bolag

Granskningen av bolagen visar att bolagen arbetar aktivt med att genomföra och uppfylla ägardirektiven. Bolagen har i huvudsak uppnått årsmålen för kommunfullmäktiges indikatorer. Några avvikelser finns dock, bland annat uppnås inte årsmålen för indikatorerna antal påbörjade studentbostäder och insamling matavfall. För utförligare information hänvisas till granskningspromemorian för respektive bolag.

2.2.4 Kommunalförbund

Kommunalförbundet Storstockholms brandförsvar ingår i kommunstyrelsens uppsiktsplikt och revisionskontoret granskar hur uppsiktsplikten utövas. Det ingår dock inte i Stadsrevisionens uppdrag att granska kommunalförbundet. Därav följer att revisionskontoret inte gör bedömningar avseende förbundets ändamålsenlighet, intern kontroll och ekonomi. Till stadens årsredovisning biläggs förbundets egen årsredovisning.

2.3 Ekonomi

2.3.1 Utvärdering av kommunfullmäktiges finansiella mål

Kommunfullmäktige har fastställt sex finansiella mål för staden. Målen utgör underlag för bedömning av god ekonomisk hushållning ur ett ekonomiskt perspektiv. Utfallet för de finansiella målen redovisas i tabellen som följer i jämförelse med utfall för år 2016. Av tabellen framgår att samtliga mål rapporterats som uppfyllda av kommunstyrelsen. Revisionskontoret gör samma bedömning. En kort kommentar följer efter tabellen.

Finansiella mål	Utfall 2017	Utfall 2016	Årsredo-visning 2017 (KS)	Bedömning revisions-kontor
Stadens ekonomiska resultat enligt balanskravet ska uppgå till 0,1 mnkr	828 mnkr	4 225 mnkr	Uppfyllt	Uppfyllt
Nettokostnaderna i förhållande till skatteintäkterna, generella statsbidrag ska inte överstiga 100 %	99 %	100 %	Uppfyllt	Uppfyllt
Soliditeten för staden eller kommunkoncernen ska inte understiga 34 % inkl. pensionsåtaganden	36 resp. 52 %	36 resp. 53 %	Uppfyllt	Uppfyllt
Kapitalkostnadernas andel av stadens nettodriftkostnader ska inte överstiga 7,0 %	6 %	6 %	Uppfyllt	Uppfyllt
Budgetföljsamheten ska vara 100 %	98 %	98 %	Uppfyllt	Uppfyllt
Prognossäkerheten i tertialrapport 2, jämfört med utfallet, ska vara högst +/- 1 %	0 %	1 %	Uppfyllt	Uppfyllt

Kommentar till revisionskontorets bedömning

På en för staden aggregerad nivå uppnås samtliga mål. Revisionskontoret har dock noterat att några nämnder haft bristande prognossäkerhet under året.

När det gäller målet *Nettokostnaderna i förhållande till skatteintäkterna, generella statsbidrag och utjämning ska inte överstiga 100 procent* framgår att målet gäller i ett långsiktigt perspektiv och att enskilda år kan även finansnettot räknas in. För 2017 är utfallet 99 procent exklusive finansnetto, vilket innebär att målet klaras. Räknas det positiva finansnettot med uppgår utfallet till 97 procent. Tidigare år har utfallet legat på gränsen eller över målvärdet och det är positivt att utfallet nu visar på ett förbättrat resultat jämfört med

tidigare år. Revisionskontoret anser att det är viktigt att stadens nettokostnader även framöver anpassas till en nivå där dessa täcks av skatteintäkterna exklusive finansnettot.

2.3.2 Analys av driftbudget och utfall

Kommunstyrelsens redovisar följande utfall för staden i jämförelse med budget och utfall 2017.

Driftbudget, mnkr	**Budget 2017**	**Bokslut 2017**		**Budget-avvikelse 2016**
		Utfall	**Avvikelse**	
Verksamhetens intäkter	7 683	12 103	4 420	4 538
Jämförelsestörande intäkter		4 415	4 415	4 902
Verksamhetens kostnader	-50 061	-52 947	-2 886	-3 545
Jämförelsestörande kostnader		3 477	-3 477	-1 050
Avskrivningar	-1 119	-1 322	-203	-109
Verksamhetens nettokostnader	-43 497	-41 229	2 268	4 736
Skatteintäkter m.m.	42 251	42 718	467	337
Finansnetto	1 246	872	-374	-430
Årets resultat	0,1	2 361	2 361	4 643

Av ovanstående redovisning framgår att stadens utfall uppgår till 2 361 mnkr, vilket ska jämföras med budgeterat resultat på 0,1 mnkr. Detta resultat förklaras av reavinster och intäkter från försäljning av exploateringsfastigheter med 4 164 mnkr. Som jämförelsestörande kostnad redovisas främst avsättning för infrastrukturella kostnader avseende Sverigeförhandlingen med 2 979 mnkr.

Om realisationsvinster och jämförelsestörande intäkter och kostnader, som är av engångskaraktär, räknas bort uppgår resultatet för 2017 till 1 177 mnkr (750 mnkr år 2016). Resultatet visar att budgethållningen har varit tillräcklig.

Finansnettot blev lägre än budgeterat. En utdelning från Stockholm Stadshus AB om 1 200 mnkr budgeterades. Kommunfullmäktige beslutade om en utdelning på 800 mnkr, vilket medför en avvikelse på 400 mnkr.

I *bilaga 1* redovisas en analys av resultaträkningen jämfört med föregående år. Här framgår bl.a. att verksamhetens kostnader har ökat med 2,0 procent och verksamhetens intäkter ökat med 1,0 procent jämfört med föregående år (exklusive jämförelsestörande poster). Verksamhetens nettokostnader (exklusive jämförelse-störande poster) har ökat med 2,6 procent och skatteintäkter, inklusive generella statsbidrag och utjämning, har ökat med 3,7 procent.

Stadens nämnder redovisar ett överskott jämfört med budget om 725 mnkr, varav 114 mnkr för stadsdelsnämnderna och 611 mnkr för övriga nämnder.

Resultatet enligt den sammanställda redovisningen, där stadens samt stadens bolag samt kommunalförbundet Storstockholms brandförsvarsförbund ingår, uppgår till 3 446 mnkr (5 407 mnkr 2016).

Sociala investeringar
Staden har i samband med årsredovisning 2015 avsatt 300 mnkr för sociala investeringar genom att i not specificera en del av Eget kapital. Staden arbetar med sociala investeringar i syfte att undvika framtida utanförskap och social utsatthet.

Kommunstyrelsen har fastställt ”Riktlinjer för investeringar”. Medel kan beviljas för satsningar riktade till kommunens samtliga målgrupper. Alla stadens nämnder kan söka medel från den sociala investeringsfonden.

Efter beredning och rekommendationer från rådet för sociala investeringar har tio projekt under 2017 beviljats medel om totalt 194,6 mnkr och projekten löper under en period av tre till fem år. Totalt utbetalt belopp under 2017 uppgår till 10,6 mnkr.

Balanskravet
Balanskravet innebär att kommunen, enligt huvudregeln, inte får besluta om en budget där kostnaderna överstiger intäkterna. Om resultatet ändå blir negativt måste det kompenseras med överskott inom tre år. Varje år ska en balanskravsutredning redovisas i årsredovisningen.

I resultaträkningen samt i förvaltningsberättelsen redovisas att sta-den uppnår balanskravet och att årets resultat enligt balanskravet uppgår till 828 mnkr.

Revisionskontoret har granskat upprättad balanskravsutredning och kan konstatera att denna är uppställd enligt reglerna i kommunallagen.

2.3.3 Analys av investeringsbudget och utfall

Kommunstyrelsens redovisar följande utfall för stadens investeringar i jämförelse med budget och utfall 2017.

Investeringsbudget, mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017			Budget-Avvikelse 2016
		Utfall	Avvikelse	i %	
Nettoutgifter	7 561	5 863	1 698	22,2	942

Stadens nettoinvesteringar uppgår till 5 863 mnkr (5 615 mnkr år 2016), vilket är 1 698 mnkr lägre än budget (inklusive ej förbrukade medel från central medelsreserv med 225 mnkr uppgår avvikelsen till 1 898 mnkr). Exploateringsnämnden redovisar en avvikelse mot budget på 772 mnkr. Som orsak till den stora budgetavvikelsen anges tidsförskjutningar i flera av de stora stadsutvecklingsprojekten samt högre inkomster. Även fastighetsnämnden (498 mnkr) och trafiknämnden (330 mnkr) redovisar avvikelser mot budget. Detta förklaras med tidsförskjutningar i projekt och för fastighetsnämndens del av försenade köp och tillträden till bostadsrätter.

Utöver dessa investeringar har staden bidragit med ca 156 mnkr i medfinansiering av statliga infrastrukturprojekt.

Kommunkoncernens investeringar uppgår år 2017 till 15 912 mnkr inklusive koncerninterna elimineringar (15 595 mnkr), varav för koncernen Stockholm Stadshus AB 10 874 mnkr. Kommunkoncernens låneskuld som avser bolagens investeringar uppgår till 38 619 mnkr (36 308 mnkr) och har ökat med 2 311 mnkr jämfört med föregående period, beroende på en fortsatt hög investeringsnivå. Den samlade låneskulden ligger inom finanspolicyn ram som uppgår till 60 000 mnkr. I tabellen som följer redovisas en sammanställning över stadens och bolagens investeringar 2014-2017 (utfall) och 2018-2020 (budget).

Stadens investeringar (mnkr)

Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Utfall 2017	Budget 2018	Budget 2019	Budget 2020
4 301	4 872	5 615	5 863	8 104	7 851	6 773

Bolagens investeringar (mnkr)

Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Utfall 2017	Budget 2018	Budget 2019	Budget 2020
10 552	10 769	10 073	10 874	15 553	16 542	15 826

Revisionskontorets bedömning
Årets resultat uppfyller kommunfullmäktiges budgetmål för 2017. Resultatet enligt balanskravet har uppfyllts och därmed kommunallagens krav på ekonomi i balans. Kommunstyrelsen har i årsredovisning 2017 redogjort för och analyserat de huvudsakliga budgetavvikelserna mot årets budget.

Enligt budget 2017 är en viktig förutsättning för att Stockholm ska kunna genomföra investeringsplanen med bibehållen finansiell styrka är balansen mellan egen finansiering och upplåning. Uppföljningen av efterlevnaden av investeringsstrategin har förbättrats i årsredovisningen jämfört med tidigare år. Intäkterna från försäljningar har använts till att finansiera stadens investeringar. Stadens investeringar har i sin helhet finansierats med egna medel.

Kommunkoncernens låneskuld har fortsatt att öka då bolagens upplåning ökar till följd av fortsatt hög investeringsnivå främst för stadens bostadsbolag. En beskrivning över hur staden hanterar skuldförvaltningen görs i årsredovisningen. Vidare genomförs kontinuerligt analyser av följderna av en utökad upplåning. Dessa analyser presenteras löpande i ärenden under året till kommunstyrelsens ekonomiutskott.

När det gäller investeringar redovisas en stor avvikelse jämfört med budget. Enligt revisionskontorets bedömning bör avsnittet om investeringar i årsredovisningen omfatta en mer omfattande analys av budgetavvikelsen samt en analys av vilka konsekvenser dessa tidsförskjutningar får för staden och dess verksamheter, ekonomi och framtida finansieringsmöjligheter.

2.3.4 Analys av prognossäkerhet

Till grund för kommunstyrelsens ekonomiska prognoser och ekonomistyrning sker rapporteringen av den ekonomiska ställningen för stadens samtliga verksamheter till kommunstyrelsen i form av månadsrapporter, tertialrapport, delårsrapport och slutligen årsredovisning.

Kommunstyrelsen prognostiserade i tertialrapport per 30 april att resultatet skulle uppgå till 1 296 mnkr och i tertialrapport per 31 augusti prognostiserades resultatet till 3 102 mnkr, att jämföra med budget på 0,1 mnkr. Årets resultat blev 741 mnkr sämre än prognosen i tertialrapport 2. Den främsta orsaken är att de jämförelsestörande intäkterna blev ca 1,2 mdkr högre än prognosen p.g.a. reavinster och försäljning av exploateringsfastigheter som genomförts efter tertialrapport 2. Någon prognos för dessa poster görs inte då osäkerhet finns när och om försäljningar kommer att genomföras. Vidare ingick inte avsättningen på 2,9 mdkr avseende avsättningen för Sverigeförhandlingen i prognosen.

När det gäller nämnderna har följande prognoser lämnats när det gäller avvikelse mot budget.

(mnkr)	**Tertial-rapport 1 2017**	**Tertial-rapport 2 2017**	**Bokslut 2017**
Stadsdelsnämnder	25	64	144
Övriga nämnder	49	313	611
Summa nämnder	74	377	725

Jämfört med prognosen vid tertialrapport 2 blev utfallet 348 mnkr bättre i bokslutet.

Alla nämnder har redovisat att man hållit sin budget. De nämnder som redovisar störst överskott jämfört med budget är trafiknämnden +157 mnkr, utbildningsnämnden +140 mnkr, kommunstyrelsen +100 mnkr samt Östermalms stadsdelsnämnd + 52 mnkr.

När det gäller investeringarna redovisas följande prognoser när det gäller årsutfallet:

(mnkr)	Budget 2017	Tertial-rapport 1 2017	Tertial-rapport 2 2017	Bokslut 2017
Nettoinvesteringar	7 561	7 219	6 994	5 863

Jämfört med prognosen vid tertialrapport 2 blev utfallet 1 131 mnkr lägre i bokslutet. Det är främst exploateringsnämnden som redovisar en stor avvikelse mellan prognos och utfall (772 mnkr).

Revisionskontorets bedömning
Kommunstyrelsen har en i huvudsak tillfredsställande uppföljningsstruktur. Ekonomin följs systematiskt upp i samband med månads- och tertialrapporter. Sammanställningarna ovan visar dock att prognossäkerheten kan förbättras både för drift- och investeringsbudgeten.

2.4 Intern kontroll

2.4.1 Intern kontroll verksamhet

Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar att styra, leda och samordna den interna kontrollen inom staden. I årsredovisning och budgetdokument anges att det finns arbetssätt för att:

- Följa upp nämndernas väsentlighets- och riskanalyser.
- Styra och följa upp nämndernas internkontrollplaner.
- Ge återkoppling till nämnder på deras verksamhetsplaner samt följa verksamheterna under året.
- Följa upp nämndernas ekonomi.
- I årliga beslut pröva om de kommunala bolagen bedrivit verksamheten utifrån det fastställda kommunala ändamålet och inom ramen för de kommunala befogenheterna.

Revisionskontorets bedömning

Sammantaget bedöms kommunstyrelsens interna kontroll över stadens verksamheter vara tillräcklig. Revisionskontoret noterar att stadsledningskontoret har haft ett ökat fokus på det övergripande arbetet med intern kontroll under året och att ett utvecklingsarbete kommer att pågå även under år 2018. Utifrån den granskningen av nämnderna har identifierats att nämnderna har behov av ytterligare stöd från stadsledningskontoret i riskanalysarbetet. Bland annat bör anvisningar förtydligas.

2.4.2 Intern kontroll finansiell rapportering

Externa finansrevisorer granskar årligen, på uppdrag av revisionskontoret, internbankens verksamhet inom finansavdelningen. Granskningen syftar till att bedöma den interna kontrollen i den finansiella rapporteringen. Årets granskning avser genomgång av finanspolicy och dess rapportering, genomgång av efterlevnad av placeringspolicy vad gäller donationsstiftelserna, genomgång av transaktionsflödena i internbanken (S:t Erik Livförsäkrings AB, donationsstiftelserna), säkerställande av att uppgifter överförts korrekt vid byte av treasurysystem (CRM) samt uppföljning av föregående års noteringar.

Revisionskontorets bedömning

Den interna kontrollen i den finansiella rapporteringen bedöms vara tillräcklig och inga väsentliga brister har noterats i årets granskning.

2.5 Nämndernas och bolagens interna kontroll

Utifrån årets granskning av nämnder och bolag har revisionskontoret bedömt om den interna kontrollen är tillräcklig. Samtliga bolag bedöms ha tillräcklig intern kontroll. Av nämnderna är det sex nämnder där den sammanvägda bedömningen är att den interna kontrollen inte är helt tillräcklig, det vill säga att det finns väsentliga brister. För dessa nämnder har brister noterats i flera granskningar. Dessa nämnder är fastighetsnämnden, trafiknämnden, överförmyndarnämnden, servicenämnden, Södermalms stadsdelsnämnd samt Älvsjö stadsdelsnämnd. För övriga nämnder och kommunstyrelsens egen verksamhet är bedömningen att den interna kontrollen är tillräcklig.

De granskningar som genomförts, och som ligger till grund för bedömningarna, är bland annat granskning av direktupphandling, hantering av kundfordringar, handläggning av årsräkningar och beslut om arvode, ledningssystem för kvalitet inom äldreomsorg samt utformning av delegationsordningar.

För utförligare redovisning hänvisas till nämndernas årsrapporter eller granskningspromemorior för bolagen.

3. Årsredovisning och räkenskaper

Revisorerna har bland annat till
är rättvisande. Inom ramen -för de
ningen av årsredovisning 2017 att
enlighet med lag om ikoemmluingahl e tr emde
redovisningssed.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i kommunal verksamhet, vilket innebär att revisionen har planerats och genomförts för att med hög men inte absolut säkerhet kunna bedöma att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter.

Vid granskning av nämndernas bokslut är bedömningen att räkenskaperna är rättvisande för alla nämnder.

Revisionskontorets bedömning
Den samlade bedömning är att såväl stadens redovisning som den sammanställda redovisningen ger en rättvisande bild av årets resultat och ställning. Årsredovisning 2017 har, i allt väsentligt, upprättats i enlighet med den kommunala redovisningslagen och god redovisningssed. En detaljerad granskning av årsredovisningen görs i *bilaga 1*.

4. Kommunstyrelsens egen verksamhet

4.1 Verksamhetens ändamålsenlighet och ekonomi

I detta avsnitt redovisas en granskning av om styrelsens resultat är förenligt med kommunfullmäktiges mål samt följt de beslut, riktlinjer, gällande lagstiftning och andra föreskrifter som gäller för verksamheten. Bedömningen avser såväl genomförandet som resultatet av verksamheten.

Sammantaget bedöms att styrelsen i allt väsentligt har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Bedömningen grundar sig på att det ekonomiska utfallet ligger i nivå med budget och att det verksamhetsmässiga resultatet är förenligt med kommunfullmäktiges mål.

4.1.1 Ekonomiskt resultat

Av årets redovisning framgår att styrelsens utfall avviker med +100,2 mnkr i förhållande till budgeten. Kostnaderna är ca 170 mnkr högre än budget och intäkterna är ca 271 mnkr högre än budget. Utfallet visar att budgethållningen har varit tillräcklig. Budgeten består främst av stadsledningskontorets verksamhet, stadsövergripande verksamhet och bidrag (främst till Storstockholms Brandförsvarsförbund) samt den politiska organisationen.

De största avvikelserna mot budget finns inom den politiska organisationen som redovisar ett balanserat överskott med 73,2 mnkr. Vidare redovisar styrelsen att återhållsamhet samt vakanta tjänster är en bidragande orsak till avvikelsen mot budget. Styrelsen borde tydligare redovisa orsaken till de stora avvikelserna på kostnads- respektive intäktssidan.

4.1.2 Verksamhetsmässigt resultat

Styrelsens resultat för 2017 bedöms i allt väsentligt vara förenligt med de mål som fullmäktige fastställt. Bedömningen grundas på en granskning av styrelsens redovisning i verksamhetsberättelsen av i

vilken utsträckning kommunfullmäktiges indikatorer och aktiviteter, de egna målen, indikatorerna och aktiviteterna har uppfyllts.

Styrelsens verksamhetsberättelse ger i allt väsentligt en rättvisande bild av det verksamhetsmässiga resultatet. Avrapporteringen är överskådlig, strukturerad och tydlig och ger rimliga förutsättningar att kunna bedöma måluppfyllelse. Styrelsen har avrapporterat samtliga beslutade mål och uppdrag i verksamhetsberättelsen.

Kommunstyrelsen har under året i allt väsentligt nått årsmålen för kommunfullmäktiges indikatorer och genomfört de aktiviteter och uppdrag kommunfullmäktige har fastställt. Styrelsen har i många avseenden en indirekt påverkan på måluppfyllelsen och bedömningarna grundar sig främst på en genomgång av KF-aktiviteter samt årsutfallet på de av fullmäktige framtagna indikatorerna. Den verksamhet som är planerad enligt verksamhetsplanen har i stort genomförts.

4.2 Intern kontroll

I detta avsnitt redovisas om styrelsens arbete med den interna kontrollen är aktiv och ändamålsenlig, d.v.s. förebygger, upptäcker och åtgärdar. Vidare om arbetet är strukturerat och integrerat i organisationen, i system och det löpande arbetet samt om styrelsen utvärderar och följer upp det interna kontrollsystemet/-arbetet.

Den samlade bedömningen, grundad på årets granskning, är att styrelsens styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten varit tillräcklig. De iakttagelser som ligger till grund för denna bedömning redovisas nedan. Av redovisningen framgår att vissa brister har noterats vad gäller efterlevnaden av riktlinjerna för direktupphandling. Den verifierande granskningen visar att det förekommer att endast en leverantör har tillfrågat. Skälen till att inte fråga flera leverantörer fanns inte dokumenterat vid granskningstillfället men rimliga skäl till detta har senare presenterats. Granskningen visar även att avtal inte har tecknats med samtliga anlitade leverantörer. Vi har noterat att styrelsen redan under 2017 vidtagit åtgärder för att förbättra rutinerna.

Revisionskontorets granskning visar att styrelsen har förutsättningar för en tillräcklig intern styrning och kontroll. Arbetet med den interna kontrollen är strukturerat och integrerat i organisation, system och det löpande arbetet.

Revisionskontorets granskning av styrelsens system för intern kontroll visar att ett nytt system har antagits under 2016 som väl speglar gällande organisation.

Kommunstyrelsen har utifrån en väsentlighets- och riskanalys fastställt en internkontrollplan för den egna verksamheten. Revisionskontoret bedömer att riskanalysen väl återspeglar väsentliga processer för verksamheten. Internkontrollplanen omfattar fyra riskbedömda processer och har tagits fram av en grupp från olika avdelningar inom stadsledningskontoret. Dessa processer är; Budget- och uppföljningsprocessen, kontorets inköp (avtalsuppföljning gällande konsultfakturor), lönehantering samt rättvisande redovisning (redovisning av resor i tjänsten och representationsredovisning).

Resultatet av genomförda egenkontroller redovisas i verksamhetsberättelsen för 2017. Kontroller har genomförts i enlighet med planen

En del i styrelsens interna kontroll är att säkerställa en ändamålsenlig styrning och kontroll av ekonomi och verksamhet. En granskning av styrelsens verksamhetsplan för 2017 visar att styrelsens egna mål ansluter till kommunfullmäktiges mål för den verksamhet som styrelsen bedriver. Styrelsen har fastställt mätbara/uppföljningsbara mål för ekonomi och verksamhet.

Styrelsen har en i huvudsak tillfredsställande uppföljningsstruktur. Ekonomi, verksamhet och kvalitet följs systematiskt upp i samband med månads- och tertialrapporter.

Styrelsens prognossäkerhet i årets tertialrapporter har varit god. Avvikelsen i driftbudgeten mellan den prognos som lämnades i tertialrapport 2 och utfallet vid bokslutet blev 2,8 mnkr (0,3 procent).

Ett antal granskningar har genomförts av styrelsens interna kontroll. Dessa redovisas nedan:

Inköpsprocessen
Inköpsprocessen har senast granskats under år 2015. I granskningen gjordes bedömningen att den interna kontrollen avseende inköp- och anskaffning inte var helt tillräcklig. Granskningen 2017 syftar till att följa upp den granskning som genomfördes 2015 samt att se hur styrelsen implementerat stadens nya inköpssystem.

Granskningen visar att det skett en förbättring jämfört med tidigare granskning. Verifieringen visar att inköp i huvudsak överensstämmer med beställning/avtal. Tillräckliga kontroller bedöms finnas vid attest och hantering av leverantörsfakturor. Systemutnyttjandet gällande stadens inköpssystem är dock lågt. Detta uppges bl.a. bero på att det tillkommit många tjänsteleverantörer på kort tid och att utbildningsinsatserna halkat efter. Åtgärder uppges dock redan ha vidtagits med anledning av detta. En annan orsak till lågt systemutnyttjande kan vara att beställning gjorts innan leverantörsavtalen lagts in i inköpssystemet.

Revisionskontoret rekommenderar kommunstyrelsen att säkerställa systemutnyttjandet avseende stadens inköpssystem.

Lönehantering
Granskningen har inriktats mot att bedöma huruvida den interna kontrollen avseende registrering av underlag för löneutbetalningar är tillräcklig.

Granskningen visar att kommunstyrelsens interna kontroll i huvudsak är tillräcklig. Bedömningen grundar sig bl.a. i att respektive chef ansvarar för att säkerställa att lönekostnaderna belastar rätt enhet och rätt konto och det görs även månatliga uppföljningar tillsammans med controller samt att elektronisk attest har införts under året. Styrelsens internkontrollplan innefattar två kontrollmoment kopplat till löner: Kontroll av att enhetscheferna kontrollerar och elektroniskt signerar lönelistan i LISA-Självservice och kontroll av frånvarorapportering.

Delegationsordning
En granskning har genomförts av kommunstyrelsens delegationsordning. Granskningen visar att delegationsordningen och de instruktioner som finns till utskotten ytterligare går att förtydliga för att undvika att fel uppstår. Bland annat kan ansvarsnivåer förtydligas genom att definiera begrepp som t.ex. ”lägst

Risk för förtroendekänsligt beteende/oegentligheter
En översiktlig granskning har genomförts av styrelsens interna styrning och kontroll för att förebygga oegentligheter.

Granskningen visar att kommunstyrelsen har genomfört bedömningar av var i verksamheten risker kan uppträda och det

finns en medvetenhet om dessa risker. Styrelsen följer de stadsövergripande rutinerna och riktlinjerna på området kopplat till oegentligheter och förtroendeskadlighet, och har tagit fram egna rutiner för bl.a. tjänsteresor. Det förebyggande arbetet baseras till stor del på utbildnings- och informationsinsatser. Vissa kontroller genomförs av risker för oegentligheter, bl.a. kontrolleras representation och resor inom ramen för internkontrollarbetet.

Direktupphandling
En granskning har genomförts för att bedöma om kommunstyrelsen har en intern kontroll som säkerställer att Lag om offentlig upphandling (LOU) och stadens riktlinjer för direktupphandling följs.

Sammanfattningsvis bedöms att den interna kontrollen avseende direktupphandlingar vid stadsledningskontorets behöver stärkas för att uppfylla kraven i LOU och stadens riktlinjer för direktupphandling.

Revisionskontoret har utifrån ekonomisystemet tagit ett stickprov på 11 leverantörer där inköp av konsulttjänster har gjorts till ett sammanlagt värde om 2 736 tkr under perioden 1 januari till och med 31 juli 2017. Det lägsta värdet är 123 tkr och det högsta värdet är 462 tkr. Den verifierande granskningen visar att stadsledningskontoret i flera direktupphandlingar endast har tillfrågat en leverantör. Skälen till att inte fråga flera leverantörer fanns inte dokumenterat vid granskningstillfället men rimliga skäl till detta har senare presenterats. Granskningen visar även att avtal inte har tecknats med samtliga anlitade leverantörer. Vi har noterat att styrelsen redan under 2017 vidtagit åtgärder för att förbättra rutinerna.

Utifrån redovisade iakttagelser och bedömningar lämnas följande rekommendationer:

- Tydliggör att samordning av upphandlingar ska genomföras i syfte att säkerställa att LOU:s krav på upphandlingsgränser följs.
- Säkerställ att direktupphandlingar genomförs i enlighet med LOU samt Stockholms stads program för upphandling och inköp och Stockholms stads riktlinjer för direktupphandling vad gäller konkurrensutsättning, avtalstecknande, dokumentation av genomförda direktupphandlingar.

4.3 Bokslut och räkenskaper

Sammanfattningsvis bedöms att bokslut och räkenskaper i allt väsentligt är rättvisande samt upprättade i enlighet med enligt kommunala redovisningslagen och god redovisningssed.

Bilaga 1 – Granskning av årsredovisning 2017

I denna bilaga redovisas granskningsresultatet för de olika delar som ska ingå i en årsredovisning enligt lag om kommunal redovisning (KRL) samt rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning och i tillämpliga delar av Redovisningsrådet och Bokföringsnämndens normering. Granskningen av stadens bokslut och den sammanställda redovisningen har genomförts av PwC.

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSEN

I lagen om kommunal redovisning kapitel 3 framgår att en förvaltningsberättelse ska ingå i årsredovisningen och i kapitel 4 framgår att den ska innehålla en översikt över utvecklingen av kommunens verksamhet och då även sådan kommunal verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer. Vidare ska upplysningar även lämnas om:

- Väsentliga personalförhållanden
- En samlad redovisning över kommunens investeringsverksamhet
- En redovisning av hur utfallet förhåller sig till den budget som fastställts för den löpande verksamheten
- En bedömning av om balanskravet har uppfyllts
- En utvärdering av målen enligt god ekonomisk hushållning

Revisionskontorets bedömning och kommentarer

De olika delar som ska ingå i en förvaltningsberättelse finns i allt väsentligt redovisade i årsredovisningen. Förvaltningsberättelsen innehåller också en redogörelse över den samlade kommunala verksamheten. I redogörelsen klassificeras de juridiska personerna i:

- Koncernföretag med bestämmande respektive betydande inflytande
- Uppdragsföretag av typen samägda företag respektive kommunala entreprenader

Avsnittet om ekonomi innehåller en omvärldsanalys samt en ekonomisk och finansiell analys. I den ekonomiska analysen för staden och koncernen lämnas en redogörelse samt analys av årets resultat med förklaringar till intäkts- och kostnadsutvecklingen jämfört med föregående år. Vidare redovisas uppgifter om stadens samlade pensionsåtaganden och pensionsmedelsförvaltningen.

I följande avsnitt redovisas några av övriga delar som ska ingå i förvaltningsberättelsen.

Investeringsredovisning

Enligt den kommunala redovisningslagen ska förvaltningsberättelsen innehålla en samlad redovisning av stadens investeringsverksamhet.

Revisionskontorets bedömning och kommentarer

I förvaltningsberättelsen finns en redovisning av investeringsredovisningens utfall per nämnd samt en redovisning av större investeringsprojekt med förklaring till avvikelser.

Stadens nettoinvesteringar uppgår till 5 863 mnkr (5 615 mnkr år 2016), vilket är 1 698 mnkr lägre än budget. Orsaken till detta beror i många fall på tidsförskjutningar av investeringsprojekten, vars genomförande sträcker sig över flera kalenderår. Utöver dessa investeringar har staden bidragit med ca 156 mnkr i medfinansiering av statliga infrastrukturprojekt.

Driftredovisning

Enligt den kommunala redovisningslagen ska förvaltningsberättelsen innehålla en redovisning av hur utfallet förhåller sig till den budget som fastställts för den löpande verksamheten.

Revisionskontorets bedömning och kommentarer

I förvaltningsberättelse finns en redovisning av driftbudgetens utfall samt en redovisning av större avvikelser mot budget.

Här framgår bland annat att orsaken till stadens positiva resultat främst beror på jämförelsestörande intäkter med 4 415 mnkr som inte var budgeterade. Dessa intäkter består av reavinster och försäljning av exploateringsfastigheter. Som jämförelsestörande kostnad redovisas främst avsättning för infrastrukturella kostnader avseende Sverigeförhandlingen med 2 979 mnkr.

Vidare redovisar stadens nämnder ett överskott mot budget med 725 mnkr efter resultatöverföringar, varav stadsdelsnämnderna redovisar en positiv avvikelse med 114 mnkr.

Balanskravet

I resultaträkningen samt i förvaltningsberättelsen redovisas att staden uppnår balanskravet och att årets resultat enligt balanskravet uppgår till 828 mnkr.

Årets resultat enligt resultaträkningen uppgår till 2 361 mnkr, från detta belopp har reavinster vid försäljning av anläggningstillgångar räknats bort med 1 533 mnkr, vilket framgår av den balanskravsutredning som redovisas i förvaltningsberättelsen.

Revisionskontoret har granskat upprättad balanskravsutredning och kan konstatera att denna är uppställd enligt reglerna i kommunallagen.

RESULTATRÄKNINGEN

Enligt lagen om kommunal redovisning framgår att resultaträkningen ska redovisa samtliga intäkter och kostnader och hur det egna kapitalet har förändrats under året.

Revisionskontorets bedömning och kommentarer

Revisionskontoret bedömer att resultaträkningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av årets resultat. Resultaträkningen är uppställd i enlighet med lagen om kommunal redovisning och noter finns i tillräcklig omfattning. Interna transaktioner har eliminerats korrekt. Vid granskning av nämndernas årsbokslut har ett mindre antal felperiodiseringar uppmärksammats. Felen uppgår sammantaget inte till materiella belopp för staden.

Nedan redovisas stadens resultaträkning för åren 2017 och 2016.

Resultaträkning (mnkr)	**2017**	**2016**
Verksamhetens intäkter	12 103	11 978
Jämförelsestörande intäkter	4 415	4 902
Verksamhetens kostnader	-52 947	-51 887
Jämförelsestörande kostnader	-3 477	-1 050
Avskrivningar	-1 322	-1 173
Verksamhetens nettokostnader	***-41 229***	***-37 230***
Skatteintäkter + statsbidrag o utjämning	42 717	41 211
Finansnetto	872	662
Resultat efter skatter och finansnetto	***2 361***	***4 643***
Årets resultat	2 361	4 643

Verksamhetens intäkter

Verksamhetens intäkter uppgår till 12 103 mnkr och har ökat med 125 mnkr (1,0 %) jämfört med 2016. Intäkterna baserat på taxor och avgifter har minskat något medan statsbidragsintäkterna har ökat. Vid periodiseringskontroll har inte noterats några väsentliga avvikelser.

Som jämförelsestörande intäkter redovisas försäljning av exploateringsfastigheter med 2 881 mnkr och reavinster vid försäljningar med 1 533 mnkr.

Verksamhetens kostnader

Verksamhetens kostnader uppgår till 52 947 mnkr och har ökat med 1 060 mnkr (2,0 %) jämfört med 2016. Vid periodiseringskontroll har inte noterats några avvikelser av betydelse.

Som jämförelsestörande kostnader redovisas främst förbrukning av medel från tidigare års disposition av Eget kapital med 207 mnkr samt bokfört värde vid försäljningar exploateringstillgångar med 251 mnkr. Vidare ny avsättning avseende Stockholmsförhandlingen med 2 882 mnkr.

Avskrivningar

Redovisade avskrivningar uppgår till 1 304 mnkr. Årets investeringar i materiella anläggningstillgångar uppgår till 5 654 mnkr och avskrivningarna täcker 23 % av dessa. Detta är en relativt låg nivå och innebär sannolikt att utrymmet för framtida driftkostnader kan komma att tas i anspråk för att finansiera investeringar. Vidare redovisas utrangeringar med 18 mnkr. Staden tillämpar komponentavskrivning från och med 2015 avseende samtliga fastigheter och anläggningar.

Skatteintäkter samt statsbidrag och utjämning

Skatteintäkterna uppgår till 46 191 mnkr och har ökat med 2 643 mnkr jämfört med 2016 (6,1 %). De totala skatteintäkterna är 640 mnkr högre än budget.

Nettokostnaden för generella statsbidrag och utjämning uppgår till 3 534 mnkr och har ökat med 1 160 mnkr jämfört med 2016. Detta beror främst på att stadens avgifter i utjämningssystemet har ökat. I posten generella statsbidrag ingår stimulansbidrag nybyggnation (byggbonus) med 188 mnkr.

F i n a n s n e t t o

Finansnettot, inklusive jämförelsestörande poster, är positivt och uppgår till 872 mnkr och har ökat med 210 mnkr jämfört med 2016. Detta beror främst på högre utdelning med 300 mnkr från Stadshus AB jämfört med 2016.

Årets resultat

Årets redovisade resultat för staden totalt efter avsättningar uppgår till 2 361 mnkr och är enligt revisionskontorets bedömning i allt väsentligt rättvisande.

BALANSRÄKNINGEN

Enligt lagen om kommunal redovisning framgår att balansräkningen ska redovisa kommunens samtliga tillgångar, avsättningar och skulder samt eget kapital på dagen för räkenskapsårets utgång. Ställda panter och ansvarsförbindelser ska tas upp inom linjen.

Revisionskontorets bedömning och kommentarer

Revisionskontoret bedömer att balansräkningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild och uppfyller kraven på god redovisningssed och normgivning. Balansräkningen är uppställd enligt lagen om kommunal redovisning och omfattar tillräckliga noter. Bilagor/specifikationer finns i tillräcklig omfattning.

Nedan redovisas stadens balansräkning för åren 2017 och 2016.

Balansräkning (mnkr)	**2017**	**2016**
Anläggningstillgångar	76 833	72 779
Omsättningstillgångar	70 441	65 956
Summa tillgångar	**147 274**	**138 735**
Eget kapital	69 760	67 399
Avsättningar	17 646	14 265
Långfristiga skulder	33 111	32 019
Kortfristiga skulder	26 757	25 051
Summa eget kapital och skulder	**147 274**	**138 735**
Ansvars- och borgensförbindelser	419	428
Pensionsskuld inkl. löneskatt	16 905	17 338
Derivatinstrument marknadsvärde	-388	-254
Operationell leasing	6 189	6 418

Anläggningstillgångar

Anläggningstillgångarna uppgår till 76 883 mnkr och har ökat med 4 054 mnkr. Årets investeringar i materiella anläggningstillgångar uppgår till 5 654 mnkr samt av- och nedskrivningar och utrangeringar till 1 322 mnkr, vilket överensstämmer med beloppet i resultaträkningen.

Omsättningstillgångar

Omsättningstillgångarna uppgår till 70 441 mnkr och har ökat med 4 486 mnkr. Ökningen är till största delen hänförlig till kortfristiga fordringar på stadens koncernföretag.

I bokslutet för 2017 finns 1 629 mnkr bokfört under exploateringsfastigheter och har redovisats korrekt som en omsättningstillgång. Enligt god redovisningssed ska mark och fastigheter, vars syfte är att avyttras, redovisas som omsättningstillgång istället för anläggningstillgång. En sådan bedömning är också gjord i bokslutet då exploateringskontoret har definierat vilka tillgångar som avser omsättningstillgångar.

Eget kapital

Eget kapital per 2017-12-31 uppgår till 69 760 mnkr och har ökat med 2 361 mnkr (årets resultat).

I det egna kapitalet finns tidigare beslut om öronmärkning av särskilda medel:

- Medel för sociala investeringar 300 mnkr
- Medel för kompetensutveckling 200 mnkr
- IT-kostnader 640 mnkr

I not till Eget kapital framgår att under 2017 har 207 mnkr av dessa medel förbrukats. Återstående medel per 2017-12-31 uppgår till 933 mnkr.

Avsättningar

Avsättningarna har totalt sett ökat med 3 381 mnkr sedan föregående år. Förändringen förklaras bland annat av att övriga avsättningar har ökat med 2 957 mnkr, se nedan, medan avsättning för pensioner och liknade förpliktelser ökat med 423 mnkr.

Avsättningen för begravningsuppgifter har under året ökat med 50,8 mnkr. Avsättningen utgörs av överskott från verksamheten samt begravningsavgift för 2017.

Beträffande de infrastrukturella bidragen finns en beräkning av beslutade åtaganden för staden. Posterna har kunnat styrkas genom avtal/överenskommelse med Staten och i förekommande fall med Stockholms Läns Landsting och uppfyller därmed de krav som ställs på en avsättning enligt gällande rekommendation från Rådet för Kommunal Redovisning.

Den utgående avsättningen för infrastrukturella bidrag uppgår till 10 093 mnkr. Posten har ökat med 2 823 mnkr jämfört med 2016, vilket i huvudsak förklaras med årets avsättning för infrastruktursatsningar kopplat till Sverigeförhandlingen, indexuppräkningar samt att medel för ingående infrastrukturella bidrag har i anspråk under året.

Långfristiga skulder

De långfristiga skulderna har ökat med 1 092 mnkr jämfört med 2016, vilket främst förklaras med ökade reverslån.

Övriga långfristiga skulder uppgår till 362 mnkr och avser till stor del periodiserade investeringsinkomster.

Kortfristiga skulder

De kortfristiga skulderna har ökat med 1 706 mnkr jämfört med 2016. Ökningen avser till stor del kortfristig del av långfristig upplåning. Staden administrerar upplåning för stadens bolag. Under 2016 har två av stadens bolag överfört sin låneskuld till Stockholms Stadshus AB i stället för att låna direkt från staden.

Pant- och ansvarsförbindelser

Ansvarsförbindelserna inklusive pensionsskulden i förhållande till bokförda tillgångar uppgår till 11,8 % vilket visar att stadens tillgångar väl täcker de åtaganden som redovisas. Stadens pensionsskuld (intjänad till och med 1997-12-31) uppgår till 16 905 mnkr och har minskat med 433 mnkr jämfört med 2016.

Leasing

Rådets för kommunal redovisning rekommendation nr 13.1 angående redovisning av leasingavtal tillämpas av staden fullt ut. I årsredovisningen redovisas finansiell leasing med 0,1 mnkr och operationell leasing med 6 189 mnkr. I not redovisas dessa åtaganden fördelade på förfallotidpunkter i enlighet med rekommendationen.

KASSAFLÖDESANALYS

Enligt lagen om kommunal redovisning ska kommunens finansiering och investeringar under räkenskapsåret redovisas i en finansieringsanalys (kassaflödesanalys).

Revisionskontorets bedömning och kommentarer

Revisionskontoret bedömer att kassaflödesanalysen är upprättad enligt god redovisningssed och överensstämmer med årsredovisningens övriga delar.

SAMMANSTÄLLD REDOVISNING

Syftet med att upprätta en sammanställd redovisning är att ge en helhetsbild av kommunens ekonomiska ställning, oberoende av i vilken juridisk form verksamheten bedrivs.

Stadens redovisningsprinciper ska vara vägledande vid upprättandet av den sammanställda redovisningen.

I den sammanställda redovisningen ingår boksluten för Stadshuskoncernen, Stockholms stad och övriga bolag inom staden samt Storstockholms brandförsvarsförbund. Bolagens och brandförsvarsförbundets årsredovisningar har granskats av respektive auktoriserad revisor. Stadens bokslut har granskats av revisionskontoret med hjälp av konsult.

Årets resultat i kommunkoncernen uppgår till 3 446 mnkr efter gjorda elimineringar (5 407 mnkr år 2016).

Revisionskontorets bedömning och kommentarer
Enligt revisionskontorets bedömning uppfyller den sammanställda redovisningen syftet att ge en helhetsbild av stadens ekonomiska ställning, resultat och åtaganden och är upprättad i enlighet med lag om kommunal redovisning och rekommendation från Rådet för Kommunal Redovisning.

För AB Fortum Värme Holding AB har avsteg gjorts från proportionell konsolidering. Den valda metoden ger en rättvisande bild av innehavet och det framgår av årsredovisningen varför annan metod valts.

Övriga intressebolag konsolideras från och med 2017 enligt reglerna om proportionell konsolidering. Vilket är en förändring mot tidigare år då intressebolagen konsoliderades enligt kapitalandelsmetoden.

Justering och eliminering har gjorts för koncerninterna poster. Vid avstämning av de interna posterna noterades en del differenser. Det fortgår ett projekt för att förbättra den interna avstämningen för att minimera differenserna. Det nya systemet, OCRA, innebär också att det finns ett bättre verktyg till stöd för avstämningen av koncerninterna poster.

Dokumentation av gjorda justeringar och elimineringar samt uppföljning av övervärden är av god kvalitet.

Bilaga 2 – Genomförda granskningar år 2017

Under revisionsåret 2017 har utöver den grundläggande granskningen ett antal projekt och fördjupade granskningar genomförts. Granskningarna är ett viktigt underlag för revisionens samlade bedömning av kommunstyrelsen. Nedan redovisas i korthet ett urval av genomförda granskningar.

Nationella minoriteter (fördjupad granskning)

Granskningen har genomförts med inriktning på hur staden efterlever lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Kommunstyrelsen har ansvar för att samordna de nationella minoritetsfrågorna i Stockholms stad. Kommunfullmäktige beslutade år 2010 om en åtgärdsplan för nationella minoriteter och minoritetsspråk. I åtgärdsplanen framgår att varje nämnd ansvarar för att inom sitt verksamhetsområde vidta åtgärder för att uppfylla lagens krav.

De nationella minoriteter som finns i Sverige är samer, romer, judar, tornedalingar och sverigefinnar. De nationella minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli, jiddisch och romani chib. Målsättningen är att ge individer inom de nationella minoriteterna möjlighet att på samma villkor som andra medborgare få tillgång till mänskliga rättigheter och friheter. Det finns endast uppskattningar om hur många personer som tillhör de olika minoritetsgrupperna eftersom det inte är tillåtet att föra register om etnisk eller språklig tillhörighet. I Stockholm bor uppskattningsvis (tillhörighet bygger på självidentifikation, uppgifterna kommer från stadsledningskontoret):

-Sverigefinnar	70 000 personer
-Romer	10 000 – 15 000 personer
-Judar	10 000 – 12 000 personer
-Samer	2 000 – 3 000 personer
-Tornedalingar	5 000 personer

Bedömning

Genomförd granskning visar att styrning och uppföljning av arbetet med att tillämpa minoritetslagstiftningen och att genomföra stadens åtgärdsplan för nationella minoriteter kan stärkas. Arbetet bör vara en integrerad del av ordinarie verksamhet och rapporteringen till förtroendevalda bör utvecklas. Även formerna för samråd med representanter för minoriteterna kan utvecklas.

Avtal för förvaltningschefer och VD:ar (fördjupad granskning)

Revisionskontoret har genomfört en granskning för att bedöma om det finns en beslutad grundstruktur för chefsavtal för förvaltningschefer och VD i bolagen och om strukturen tillämpas.

Kommunstyrelsen beslutar om anställning av förvaltningschefer för samtliga förvaltningar. Stadsdirektören fastställer på delegation anställningsvillkoren för förvaltningscheferna efter samråd med kommunstyrelsens presidium. För stadsdirektören och de biträdande stadsdirektörerna är det kommunstyrelsens ordförande som fastställer anställningsvillkoren. Moderbolaget Stockholms Stadshus AB samordnar rekrytering av bolagens VD, i samråd med bolagets ordförande, bolagets vice ordförande och koncern-styrelsens ordförande/vice ordförande. Beslutet om förordnande och/eller anställning av VD fattas av bolagets styrelse.

Det finns mall för chefsavtal för förvaltningschefer och VD i de kommunala bolagen som gäller sedan flera år tillbaka. Chefsavtalet har utvecklats under åren på initiativ av stadens personaldirektör och som stadsdirektören därefter tar ställning till. Något formellt beslut om chefsavtalens utformning fattas dock inte.

Bedömning
Det finns en grundstruktur för chefsavtal som tillämpas. Eftersom mallen för chefsavtal inte fastställs i ett formellt beslut är det otydligt från när de nya villkoren gäller. Revisionskontoret anser att anställningsvillkoren för förvaltningschef och VD är av strategisk vikt. Det bör därför fattas ett formellt beslut om villkoren, som sedan avspeglar sig i avtalsmallen.

Sociala investeringar (fördjupad granskning)

Syftet med granskningen är att bedöma om regelverket med sociala investeringar följs. Granskningen avgränsas till ansökningar ur fonden som har behandlats av kommunstyrelsen i tertialrapport 2 2017.

Staden har i samband med årsredovisning 2015 avsatt 300 mnkr för en social investeringsfond. Staden arbetar med sociala investeringar i syfte att undvika framtida utanförskap och social utsatthet.

Kommunstyrelsen har fastställt ”Riktlinjer för investeringsmedel” som ska beviljas för satsningar riktade till kommunens samtliga målgrupper. Alla stadens nämnder kan söka medel från den sociala investeringsfonden.

Efter beredning och rekommendationer från rådet för sociala investeringar har tio projekt beviljats medel om totalt 194,6 mnkr och projekten löper under en period av 3 - 5 år.

En plan för återföring av medel till den sociala investeringsfonden ska upprättas i samband med att investeringsfasen (utvecklingsprojektet) avslutas. Återföringsperioden ska uppgå till maximalt sex år. Under återföringsperioden ska det totala beloppet för den utgiftsminskning som insatsen resulterat i återföras till fonden.

Bedömning
Granskningen visar att det finns tydliga riktlinjer för hur medel beviljas ur fonden. Utifrån de projekt som beviljats medel i tertialrapport 2 görs bedömningen att regelverket med sociala investeringar följs.

Trygghet och delaktighet (projekt nr 6, 2017)

Granskningen syftar till att bedöma om staden genomför aktiviteter för trygghetsskapande åtgärder i närmiljön och för medborgarnas delaktighet i den lokala samhällsutvecklingen. Förutom kommunstyrelsen har trafiknämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Kungsholmen och Spånga-Tensta samt AB Svenska Bostäder ingått i granskningen.

Granskningen visar att de granskade nämnderna och bolaget genomför aktiviteter för trygghetsskapande åtgärder i närmiljön, enligt fullmäktiges uppdrag. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholms arbete har integrerats i stadens ordinarie styrprocess och ligger till grund för det lokala utvecklingsarbetet. Stadsdelsnämnderna har i enlighet med stadens riktlinje för lokalt utvecklingsarbete tagit fram lokala utvecklingsprogram och samverkan sker både med interna och externa aktörer. Trots de insatser som genomförs visar dock stadens trygghetsmätning på ökad upplevelse av otrygghet i bostadsområden, ökad rädsla för att utsättas för brott likväl som oro för att utsättas för våld och överfall i den offentliga miljön.

Bedömning
Stadsrevisionen bedömer att det i huvudsak finns en tydlig ansvarsfördelning mellan kommunstyrelsen, nämnder och bolag och att staden genomför insatser inom områdena trygghetsskapande åtgärder och medborgarnas delaktighet. De lokala utvecklingsprogrammen ger stadsdelsnämnderna ett verktyg för att arbeta med

frågor bl.a. kring trygghetsskapande åtgärder och medborgarnas delaktighet. Staden har bl.a. genom kommissionens arbete och de lokala utvecklingsprogrammen tagit ett större helhetsgrepp över arbetet. Granskningen visar att stadsdelsnämnderna kommit olika långt när det gäller arbetet för medborgarnas delaktighet i den lokala samhällsutvecklingen. Stadsrevisionen bedömer vidare att uppföljning och utvärdering av enskilda insatser har skett till viss del.

Vad gäller granskade stadsdelsnämnder är det angeläget att analys och utvärdering av de samlade insatserna inom ramen för stadsdelsnämndernas lokala utvecklingsarbete genomförs, utöver den uppföljning som sker inom ramen för den ordinarie budgetprocessen. Detta för att säkerställa att det arbete som pågår får avsedda effekter.

Kommunstyrelsen har yttrat sig i ärendet. Av yttrandet framgår att kommunstyrelsen delar stadsrevisionens bedömningar. Vidare redogörs för vidtagna och planerade åtgärder.

Direktupphandling (projekt nr 8, 2017)

Stadsrevisionen har genomfört en granskning för att bedöma om nämnderna har en intern kontroll som säkerställer att LOU (lagen om offentlig upphandling) och stadens riktlinjer för direktupphandling följs. Trafiknämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd och Älvsjö stadsdelsnämnd har ingått i granskningen.

Granskningen visar att den interna kontrollen avseende direktupphandlingar inte är tillräcklig. Förvaltningarna anger att de utgår från stadens program och riktlinjer för upphandling och inköp. Emellertid visar granskningen att förvaltningarna inte följer intentionerna i dessa styrdokument. Flertalet av de granskade direktupphandlingarna uppvisar brister.

Bedömning
Nämnderna behöver stärka den interna kontrollen av att direktupphandlingar genomförs enligt stadens riktlinjer för direktupphandling och LOU. Vidare behöver dokumentationen förbättras och seriositetskontroll genomföras av de anlitade leverantörerna.

Rekommendation
I kommunstyrelsens översyn av riktlinjerna för direktupphandling bör enligt revisionskontorets mening beloppsgränsen och övriga

krav kopplat till den ingå. Kommunstyrelsen behöver även följa upp nämndernas efterlevnad av riktlinjerna.

Kommunstyrelsen har yttrat sig i ärendet. Av yttrandet framgår att kommunstyrelsen delar revisionens bedömning om att samtliga direktupphandlingar ska genomföras i enlighet med LOU och stadens riktlinjer samt instämmer i att riktlinjerna behöver förtydligas i vissa delar.

Miljöprogrammet – Hållbar energianvändning (projekt nr 9, 2017)

Stadsrevisionen har genomfört en granskning för att bedöma om staden har en tillräcklig styrning och uppföljning av miljöprogrammets övergripande mål ”Hållbar energianvändning”. Förutom kommunstyrelsen har fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Stockholms stadshus AB, Stockholmshem samt SISAB ingått i granskningen.

Bedömning
Kommunstyrelsens uppföljning av miljöprogrammet har skett i enlighet med programmets intentioner. Styrningen och uppföljningen av miljöprogrammet kan dock utvecklas vad avser förtydliganden av uppföljningsansvarigas ansvar men även av definitioner. Vidare behöver kvalitetssäkringen av den statistik avseende energiförbrukningen som redovisas utvecklas för att bl.a. underlätta jämförelser och analyser.

Rekommendationer
Kommunstyrelsen bör klargöra hur kommunfullmäktige på bästa sätt kan få information om hur stadens miljöarbete bedrivs med ett långsiktigt perspektiv och enligt Stockholms miljöprogram.

Kvalitetssäkring av de uppgifter som nämnder och bolag rapporterar samt grunder för beräkningar behöver utvecklas och begreppen ensas för att underlätta jämförelser och analyser. Kommunstyrelsen som ansvarar för uppföljningen av Stockholm stads miljöprogram bör ansvara för detta arbete.

Kommunstyrelsen har yttrat sig i ärendet. Av yttrandet framgår att vissa åtgärder vidtagits samt att kommunstyrelsen inte delar stadsrevisionens bedömning i alla delar.

Stadens bostadsförsörjningsansvar (projekt nr 4, 2018)

Kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen är reglerat i lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383). Enligt lagen ska kommunen planera bostadsförsörjningen i syfte att skapa förutsättningar för alla kommuninvånare att leva i goda bostäder. Kommunfullmäktige ska under varje mandatperiod anta riktlinjer för kommunens bostadsförsörjning. Stockholms stad har som mål att vara en stad för alla, vilket innebär att bostäder också ska byggas för grupper med svag ställning på bostadsmarknaden. En granskning har genomförts utifrån lagkrav samt kommunfullmäktiges målsättning i Budget 2017. Granskningen har avgränsats till tre av sju av stadens prioriterade grupper på bostadsmarknaden; nyanlända, studenter och ungdomar/unga vuxna. Förutom kommunstyrelsen har socialnämnden, exploateringsnämnden, Stockholms Stadshus AB, AB Stockholmshem, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB samt SHIS Bostäder ingått i granskningen.

Bedömning

Granskningen visar att stadens riktlinjer för bostadsförsörjningen innehåller nulägesbeskrivningar och genomförda insatser för de olika grupperna, dock saknas en tydlig planering framåt och en genomförandeplan samt hur och när uppföljning ska ske. Det saknas även en analys avseende efterfrågan på bostäder för de av kommunfullmäktige prioriterade grupperna.

För nyanlända planeras modulhus för att lösa en del av boendefrågan. När det gäller att få fram lägenheter för studenter och unga vuxna sker det genom både nyproduktion och prioritering bland befintliga hyresrätter. Det innebär dock inte att efterfrågan är tillgodosedd vad gäller bostäder för dessa grupper. I stadens budget för år 2018 anges bland annat att nämnder och bolagsstyrelser ska ha fokus på bostäder för grupper som står långt ifrån bostadsmarknaden. Staden ska arbeta för låga byggkostnader i dessa projekt och säkerställa genomförande av de så kallade Stockholmshusen samt intensifiera arbetet för att få fram fler bostäder för grupper som staden har ett särskilt bostadsförsörjningsansvar för, med prioritering på nyanlända. Socialnämnden har också i uppdrag att sammanställa behoven av bostäder för grupper som staden har ett särskilt bostadsförsörjningsansvar för.

Rekommendation
Kommunstyrelsen bör utveckla stadens riktlinjer för bostadsförsörjning vad gäller en långsiktig genomförandeplan.

Kommunstyrelsen har fått rapporten för yttrande.